

Newsletter-ul este elaborat în baza emisiunii radiofonice din 15 iulie 2017, realizate de Asociația pentru Politică Externă (APE) în comun cu Friedrich-Ebert-Stiftung (FES). Emisiunea este difuzată de postul de Radio Moldova, partenerul media al proiectului. Emisiunea radio și Newsletter-ul sunt parte a proiectului FES și APE „Dialoguri de politică externă”. Conținutul poate fi preluat liber cu menționarea sursei.

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • IULIE 2017 • NR.6 (136)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Materialele sunt realizate de Lina Grâu – expert pe politică externă și relații internaționale, coordonator de programe APE.

TEMELE EDIȚIEI:

- 1. Arcadie Barbaroșie:** Puterea a văzut în organizațiile societății civile un dușman.
- 2. Lilia Carasciuc:** Statul care controlează societatea civilă este o cale sigură către un regim dictatorial.
- 3. Andrei Brighidin:** Peste 90 la sută din ONG-uri ar putea fi reduse la tăcere.
- 4. Sorin Ioniță:** Mai este integrarea europeană o prioritate a Chișinăului?

Ultima perioadă a fost marcată de o serie de evenimente importante pentru Republica Moldova.

- Instituțiile UE au căzut de acord să aprobe ajutorul financiar de 100 de milioane de euro pentru R.Moldova. Într-un comunicat publicat pe site-ul Consiliului European se subliniază însă că debursarea banilor va depinde de atitudinea autorităților față de recomandările Comisiei de la Veneția privind schimbarea sistemului electoral.
- UE a anunțat că împărtășește criticile Comisiei de la Veneția și oficiului pentru alegeri OSCE privind inițiativa schimbării sistemului de vot în Moldova. Într-o declarație a purtătoarei de cuvânt a Serviciului pentru acțiune externă, Maja Kocijancic, se spune că UE împărtășește opinia că „asemenea schimbare fundamentală, deși este prerogativa suverană a țării, nu este recomandabilă în momentul actual”.
- Ambasadorul SUA la Chișinău, James Pettit, a declarat că schimbarea sistemului electoral este „o încercare a guvernării de la Chișinău de a-și consolida puterea politică”. Într-o emisiune la JurnalTV acesta a declarat că „s-a văzut tendința guvernării de a consolida puterea politică și de a-și întări influența politică”.
- Președintele Parlamentului de la Chișinău, Andrian Candu, a reafirmat că Partidul Democrat nu va renunța la schimbarea sistemului electoral și a criticat Comisia de la Veneția pentru că și-ar fi depășit atribuțiile. Vorbind la PRO TV Chișinău, Candu a susținut că experții Comisiei de la Veneția „nu s-au expus corect atunci când s-au pronunțat pe partea politică” a schimbării. El a promis însă că se va ține cont de recomandările de ordin juridic ale Comisiei.
- Președintele Igor Dodon a abrogat proiectul Strategiei Securității Naționale a R. Moldova, aprobată acum un an pe timpul mandatului lui Nicolae Timofti. Într-o postare pe Facebook, Dodon și-a motivat decizia prin faptul că documentul „nu mai corespunde schimbărilor substanțiale care au avut loc în mediul național, regional și internațional”, relatează Agora. Documentul fusese elaborat cu ajutorul experților NATO și numea România și USA drept principalii parteneri în domeniul apărării.
- R.Moldova, alături de Ucraina și Georgia a solicitat Parlamentului European să adopte o rezoluție privind perspectiva aderării celor trei țări la UE. O declarație în acest sens a fost semnată de președinții Parlamentelor de la Chișinău, Kiev și Tbilisi.
- Președintele Parlamentului, Andrian Candu, a declarat că R.Moldova ar putea depune o cerere de aderare la UE până la următoarele alegeri parlamentare din 2018. „Dacă vom avea și în continuare rezultate la implementarea reformelor, așa merge pe ideea că într-un an de zile am putea avea rezultate, astfel încât în 2018 să fim pregătiți să depunem cererea de aderare. Sunt optimist că vom reuși”, a declarat Candu.
- „R.Moldova trebuie să continue aplicarea reformelor înainte de a trece la următoarea etapă în relațiile cu UE, adică depunerea unei cereri de aderare”, a afirmat luni, 10 iulie, la Chișinău comisarul european pentru extindere, Johannes Hahn, la cea de a noua reuniune a dialogului ministerial informal al Parteneriatului Estic.

Finanțarea ONG-urilor din străinătate – sunt autoritățile dispuse să facă acest pas?

Declarație privind intenția autorităților de a interzice finanțarea externă a societății civile

Lina Grâu

Organizațiile societății civile din Republica Moldova bat alarma și semnalează intenția autorităților de a impune o serie de restricții la finanțarea din străinătate a organizațiilor neguvernamentale, ceea ce ar pune în pericol existența sectorului asociativ și a democrației în Republica Moldova.

O declarație semnată de cele mai reprezentative organizații neguvernamentale spune că Ministerul Justiției a venit cu propunerea de a interzice finanțarea din străinătate a organizațiilor care se implică în activitatea politică – a celor care „contribuie la elaborarea și promovarea politicilor publice menite să influențeze procesul legislativ”

și a celor care se implică în procesul electoral.

Prevederile au fost formulate ca un amendament la proiectul de lege privind organizațiile necomerciale, elaborat de un grup de lucru constituit din reprezentanți ai ONG-urilor și ai Ministerului Justiției. Proiectul a fost publicat pe site-ul Ministerului Justiției pentru a fi supus dezbaterilor publice.

Ajustările Ministerului Justiției impun și noi rapoarte fiscale pe lângă cele existente deja, precum și obligația de a publica rapoarte de confirmare a provenienței mijloacelor financiare ale organizației și ale veniturilor șefilor de ONG-uri.

Pentru încălcarea acestor rigori, Ministerul Justiției va aplica organizațiilor și liderilor de ONG-uri amenzi în valoarea „bunurilor materiale de care organizația a beneficiat contrar legii”, sau va putea lichida organizația în urma deciziei unui judecător.

Declarația ONG-urilor califică inițiativa Ministerului Justiției ca fiind contrară standardelor internaționale și Acordului de Asociere cu UE, restricții similare existând doar în Rusia, Ungaria și Azerbaidjan.

„Astfel de măsuri vor lipsi de finanțare majoritatea ONG-urilor active din țară, iar organizațiile și fundațiile politice străine care activează în Republica Moldova ar trebui să-și încheie activitatea”, se spune în declarație. Declarația mai semnalează că inițiativa vine într-o perioadă în care se atestă un regres în ceea ce privește mediul de activitate al organizațiilor necomerciale, inclusiv datorită atacurilor îndreptate împotriva mai multor activiști din societatea civilă.

„Este un motiv de îngrijorare atunci când discuțiile într-o țară se îndreaptă în direcția interzicerii finanțării străine pentru organizațiile societății civile”, a declarat șeful Delegației UE la Chișinău, Pirkka Tapiola, în cadrul emisiunii „Politica”, de la postul de televiziune TV8.

„Pentru noi, societatea civilă este foarte importantă – în calitate de partener, adesea de critic, din punct de vedere analitic și în calitate de lobiști în favoarea anumitor schimbări”, a spus șeful Delegației UE la Chișinău.

Tapiola a spus că a discutat înrăutățirea situației societății civile cu autoritățile și le-a sugerat să respecte practicile europene în domeniu.

„Este un proces absolut normal ca organizațiile societății civile să aibă dreptul de a avea opinii politice. Este normal ca oamenii care sunt activiști din societatea civilă să aibă opinii politice și să fie activi în politică. Pentru că pentru a construi o democrație trebuie să existe o societate civilă activă. Puterea trebuie să aibă deschiderea să asculte societatea civilă și acest lucru este foarte important pentru un consens social”, a mai declarat Pirkka Tapiola.

Președintele Parlamentului, Andrian Candu, a declarat că temerile ONG-urilor precum că guvernarea se pregătește să limiteze finanțarea din exterior nu sunt justificate, întrucât proiectul abia se află la stadiul incipient de examinare și dezbateri în cadrul unui grup de lucru de la Ministerul Justiției.

■ **Andrian Candu:** Vreau să vă comunic, din ceea ce am discutat și cu ministrul Justiției, dar și cu partenerii noștri internaționali, că acest subiect

este departe, dar chiar foarte departe de a fi finalizat, nemaivorbind despre aprobare. Proiectul de lege abia se află la etapa de elaborare și de dezbateri în grup de lucru la Ministerul Justiției, este expus public pentru dezbateri și încă mai este foarte mult timp până se va finaliza în acest grup de lucru. Ulterior urmează etapa de aprobare la Ministerul Justiției, care încă va dura foarte mult, după care urmează aprobarea la Guvern, care va dura iarăși mult pentru că este vorba despre foarte multă expertiză și din partea altor ministere și instituții și abia după asta va ajunge în Parlament.

Dar și până la ajunge la Parlament se va cere expertiza internațională a Consiliului Europei. Deci, acest proiect de lege nu va fi aprobat nici la nivelul Guvernului și nici la nivelul Parlamentului până nu va fi expertizat de Consiliul Europei.

Dar la ora actuală acest proiect de lege care nici măcar nu e proiect de lege, pentru că nu a fost înregistrat ca atare, se află într-o formă foarte brută la nivelul Ministerului Justiției, la nivelul acelui grup de lucru unde de fapt participă și societatea civilă.

De aceea este prematur astăzi să se reacționeze în modul în care se reacționează și este prematur să se speculeze în felul în care se speculează că cineva urmărește să pună sub un anumit control sau să aducă o anumită influență asupra societății civile. Deci, suntem departe de momentul în care va apărea acest proiect de lege. De aceea, rugămintea către toți cei care deja cu emoții se exprimă și se pronunță pe acest subiect este că participe la dezbaterile care sunt organizate de Ministerul Justiției, în acel grup de lucru, și să contribuie cu propuneri la acest proiect de lege.

Arcadie Barbaroșie: Puterea a văzut în organizațiile societății civile un dușman

Directorul Institutului de Politici Publice de la Chișinău, Arcadie Barbaroșie, spune că societatea civilă a devenit indezirabilă pentru autorități pentru că s-a opus mai multor inițiative ale puterii, iar riscul acum este ca organizațiile societății civile, dar și presa independentă să dispară, iar climatul democratic să degradeze.

Lina Grău: În ultimul timp se aud tot mai multe declarații din partea puterii sau din partea unor purtători de mesaje ale puterii care spun că societatea civilă nu și-ar înțelege corect rolul și rostul și că ar face partizanat politic. Cum vedeți Dvs. rolul societății civile într-o societate democratică? Este o discuție care a avut loc la începutul anilor 1990 și am avut impresia că am tranșat atunci aceste lucruri.

Arcadie Barbaroșie: Societatea civilă are o funcție foarte clară la noi. Ea este ceva ce protejează cetățeanul de stat. Este un perete între stat și cetățean, un perete care îl sprijină pe cetățean sau îl protejează de influența statului. Sigur că în acest sens societatea civilă poate să facă și activități politice. Ea poate să execute și funcții politice fără să se identifice cu un partid anume.

Spre exemplu, organizațiile societății civile pot face propagandă electorală, vorbind în general despre alegeri, despre participarea la alegeri, despre transparență, însă fără a indica legătura cu un singur partid. În acest sens, da, până în 2009-2010 am fost într-un fel reflectați ca organisme care nu sunt parteneri politici, dar care exercitau funcții politice. Noi am făcut la timpul respectiv propagandă anticomunistă sau împotriva unor manifestări ale Partidului Comuniștilor etc..

lată însă că acum se propune o nouă interpretare a legii privind asociațiile obștești care spune că organizațiile care

primesc susținere din exterior – iar la noi doar din acestea sunt, susținere din interior nu prea am văzut la organizațiile societății civile – ele nu mai pot beneficia de această susținere din moment ce admit implicări în campaniile electorale, nu de partea unui partid, ci în general.

Lucrul acesta îl văd în propunerea de lege venită de la Ministerul Justiției. Sunt niște propuneri pentru care Ministerul Justiției trebuie să poarte răspundere. Această inițiativă eu cred că nu este una acceptabilă și nu cred că trebuie să fie trecută în Parlament. Dar eu mă tem că se vor întâmpla lucrurile cele mai neverosimile. Eu mă tem că Parlamentul va vota aceste legi, care sunt în concordanță cu legislația admisă în Rusia și în Belarus.

Lina Grău: Dar Republica Moldova, inclusiv actuala majoritate, declară că urmează parcursul european...

Arcadie Barbaroșie: Asemenea proiecte de legi mai există și în unele țările ale UE, de exemplu în Ungaria. Dar în acele țări nu există o atât de masivă susținere a organizațiilor societății civile din exterior. În consecință, la noi vom avea o lovitură puternică în cazul în care acest proiect de lege va fi trecut.

Lina Grău: De ce se face acest lucru? După 1990 încoace vocea societății civile de multe ori a fost singura voce lucidă care s-a opus derapajelor autorităților. De ce acum se încearcă reducerea la tăcere a acestei voci?

Arcadie Barbaroșie: Eu cred că administrația a văzut în organizațiile societății civile o forță care nu este indiferentă și care își spune punctul de vedere foarte clar asupra unor lucruri care nu plac administrației.

De exemplu, schimbarea sistemului electoral. Noi am spus nu o dată că trebuie modificată legea, că trebuie făcută ordine, inclusiv în finanțarea partidelor politice, că trebuie controlat mult mai intens acest lucru. Dar s-a ajuns la concluzia că noi am cerut schimbarea modelului electoral. Și s-a propus un alt model. Nu este clar încă cum va fi el – mixt sau de alt fel, un model în care partidele care au 20 la sută au toate șansele să câștige alegerile. Și lucrul acesta nu este admisibil. Noi nu putem să înlocuim democrația cu această reprezentanță în Parlament.

Și s-a văzut clar că poziția societății civile este împotriva administrației și a propunerilor ei. În consecință, câteva organisme ale societății civile care s-au opus, 15-20 de organizații, sunt trecute pe lista organizațiilor care nu mai trebuie să aibă susținere din exterior. Sau dacă au această susținere, trebuie să-și țină gura. Deci, administrația publică a văzut în organizațiile societății civile un dușman.

Lina Grău: Am auzit mai des în ultimul timp reprezentanți ai societății civile spunând că simt anumite presiuni din

partea autorităților. Cum se manifestă aceste presiuni, această încercare de a reduce din susținerea externă pentru ONG-uri, din capacități, din posibilități de implicare în anumite decizii etc.?

■ **Arcadie Barbaroșie:** Noi nu am simțit niciun fel de presiune din exterior, dar eu nu exclud existența unor astfel de presiuni în cazul unor alte organizații. Și nu exclud că ele sunt supuse tăcerii. Lucrul acesta este evident.

În cazul unor reprezentanți ai societății civile care fac comentarii, ei sunt toți trecuți pe o listă. Cei care nu sunt incluși acolo nu mai au acces la televiziuni decât extrem de rar. Iar când sunt invitați la televiziuni de fapt sunt puși să dezbată cu niște parteneri care le acoperă vocea.

■ **Lina Grău:** Unde ajunge o societate care merge pe calea de suprimării vocilor incomode?

■ **Arcadie Barbaroșie:** Păi, lucrurile sunt cam clare despre unde ajunge o astfel de societate. Societatea civilă constă din reprezentanții societății care au un cuvânt integru de spus și dacă ei sunt lipsiți de posibilitatea de a face acest lucru, atunci societatea ajunge să nu aibă critici la propunerile de modificare a legislației de exemplu. Și lucrul acesta nu este bun. Nu este bun pentru societate în general, pentru că ea ajunge să nu țină cont de vocile critice.

Lucrul acesta va duce la deteriorarea democrației la noi. În cazul în care noi vom fi lipsiți de cuvânt în această țară, unele organizații vor dispărea, alte organisme vor nimeri sub acțiunea legii și vor dispărea și ele. Și în consecință va dispărea cuvântul critic din sfera publică.

Or, noi și așa nu prea avem opinii critice în această sferă. În fond, din televiziuni au rămas doar JurnalTV și TV8. În rest, eu nu prea văd mișcări ale societății care să aducă cu putere acest mesaj critic.

Lilia Carasciuc: Statul care controlează societatea civilă este o cale sigură către un regim dictatorial

Directorul executiv al Transparency Internațional Moldova, Lilia Carasciuc, spune că în Republica Moldova statul face anumite acțiuni menite să mărească controlul asupra societății civile și a vocilor incomode. Însă un astfel de sistem nu doar că este unul nedemocratic și contrar valorilor europene, ci este o cale sigură către un regim dictatorial.

■ **Lina Grău:** În ultimul timp se aud tot mai des voci dinspre guvernare care critică societatea civilă, spunând că aceasta nu-și înțelege corect rolul în societate și ar fi politizată. Din punctul Dumneavoastră de vedere, care este rolul societății civile într-o societate care se vrea democratică și care pretinde că merge pe calea integrării europene?

■ **Lilia Carasciuc:** Întotdeauna se spune că dacă dorești să ai o democrație solidă, trebuie să ai o societate civilă vibrantă, ceea ce înseamnă că ea monitorizează, ea urmărește, ea reacționează, ea este constructiv critică și nu acceptă concesii în raport cu persoane corupte sau care

lucurează pentru interesele înguste ale unor grupuri oligarhice.

Sigur că acest lucru nu este convenabil guvernanților, mai ales când guvernarea trebuie să-și asume toate rezultatele, pozitive sau negative, obținute pe parcursul mai multor ani.

Ceea ce s-a întâmplat în această țară, cel puțin din perspectiva Transparency Internațional, a fost o mișcare foarte lentă de la o corupție endemică la o politizare în lupta cu fenomenul corupției și ulterior la o situație de stat capturat. „Stat capturat” înseamnă că este nu pur și simplu corupție, ci că totul este controlat de un grup de interese care ajustează lucrul instituțiilor publice, a unor ramuri întregi ale puterii de stat la interesul propriu.

Sigur că atunci când ajungem într-o situație atât de dificilă societatea civilă deja nu poate veni pur și simplu cu propuneri simple de modificări, de îmbunătățiri ale unor politici, ci trebuie să constate că democrația este încălcată, că economia nu pare să fie totalmente de piață, că politica s-a transformat în corupție politică și în concentrarea puterii în pumnul unei singure persoane.

■ **Lina Grău:** Din partea cealaltă, din zona societății civile, am auzit plângeri, formulate mai discret sau mai direct, în legătură cu faptul că se exercită presiuni asupra ONG-urilor. În ce constau aceste presiuni?

■ **Lilia Carasciuc:** Societatea civilă își dorește să fie cât mai echidistantă. Dar atunci când ea are de criticat o guvernare

care a compromis și parcursul european și a admis fraude comparabile cu bugetul unui stat ea nu poate să vină doar cu precizări de suprafață. Și atunci, fiind incomozi pentru guvernanți, aceștia încep să exercite presiuni - și directe, așa cum a fost și inițiativa ministrului Justiției, și indirecte, prin intermediul așa-numitor portavoci – ONG-uri organizate și controlate de reprezentanți ai statului, prin bloggeri plătiți și așa mai departe.

Se merge pe calea de a acuza societate civilă de partizanat politic, de afilieri la diferite grupuri de opoziție. Adică lucruri care sunt de fapt absolut normale – cei care sunt împotriva unui fenomen precum este capturarea statului și corupția trebuie să găsească limbă comună, pentru că este un pericol pentru toată societatea.

Au fost și alte încercări de a controla societatea civilă. S-a încercat să se introducă un capitol special privind societatea civilă în Strategia națională anticorupție, inițiativă căreia societatea civilă i s-a opus. ONG-urile și așa au niște reguli destul de stricte după care funcționează. Statul poate să aibă pretenții la societatea civilă doar în cazul în care reprezentanții acesteia nu achită impozite sau sunt alte încălcări din aceeași categorie.

Dar statul acum vrea să controleze societatea civilă. Nici nu am observat când s-a schimbat cadrul legal – ca să obții statutul de organizație de utilitate publică pentru a putea primi 2 la sută redirectionat din impozitul pe venit al cetățenilor, ONG-urile trebuie să se reînregistreze la Ministerul Justiției. Acest lucru înseamnă încă un filtru contra celor indezirabili.

S-a venit de asemenea cu ideea de a verifica veniturile și cheltuielilor persoanelor care au un venit mai mare de 300 mii lei pe an, ceea ce este circa 1250 euro salariu brut. În ONG-uri mulți au un astfel de venit, pentru că experții lucrează în paralel în mai multe proiecte și sunt calificați. Iar un astfel de cadru dă posibilitatea de a porni dosare fără niciun

temei, a pune sub investigații persoane care au un anumit venit, astfel ținându-le în frică, punându-le sub control, sau influențându-le în anumite privințe.

Sunt și încercări de a utiliza paravanul societății civile de așa-numitele „portavoci” care anunță succese ale guvernării în implementarea Acordului de Asociere. Am avut un astfel de caz cu o organizație care a declarat că guvernarea a realizat cu succes peste 90 la sută din reforma justiției, lucru cu care noi nu am fost de acord.

Adică se pune presiune pe societatea civilă în diferite moduri. Nu mai spun și despre jurnaliștii de investigație cărora li s-au pornit dosare, sau despre avertizorii de integritate care au sesizat încălcări ale legii și, în loc să se colaboreze cu acestea, tot lor li s-au pornit dosare din diferite motive.

Un alt exemplu de persecutare a societății civile în sens larg este arestul câtorva persoane în urma unui protest. Li s-a spus că au făcut acte de huliganism și aceste persoane au fost ținute multe luni în arest. Au fost eliberate doar sub garanția președintelui. Iar acela a așteptat mulțumiri din partea acestor persoane, cărora le-a fost îngădit dreptul de a se apăra. Adică ei au fost deținuți ilegal și li s-au cerut și mulțumiri pentru că au fost puși în libertate.

■ **Lina Grău:** În legătură cu inițiativa Ministerului Justiției despre care a semnalat societatea civilă, în ce măsură credeți că societatea civilă din Republica Moldova ar putea supraviețui fără fonduri din străinătate?

■ **Lilia Carasciuc:** Păi pe aceasta se și mizează. Pentru că societatea civilă activează din fonduri străine. Și de obicei acestea sunt fundații cu o reputație foarte bună, nu sunt persoane private cu probleme de integritate. Spre deosebire de acei bani care sunt livrați statului, când vine vorba despre societatea civilă bani sunt acordați în baza unui concurs, există cerințe foarte stricte privind auditul,

privind utilizarea acestor bani. Adică aici nu ar fi un pericol de corupție.

Acest lucru se face pentru a ne bloca activitatea. Astfel ca societatea civilă care are calificare bună ori să plece din această țară pentru a-și găsi un loc de consultanță, ori să se ajusteze dorințelor guvernanților.

■ **Lina Grău:** Unde ajunge o societate care merge pe această cale?

■ **Lilia Carasciuc:** O societate care merge pe o astfel de cale ajunge la un sistem dictatorial. Și acest lucru este cu atât mai grav cu cât acum suntem într-o lume deschisă și multe crime pot avea acoperire internațională. Am văzut o încercare de a legaliza banii fraudati, ceea ce ar fi putut deschide o ușă către legalizarea unor fraude internaționale. Și atunci nu este doar pericolul dictaturii într-o țărișoară mică cum este Republica Moldova, ci pericolul finanțării unor conflicte, este pericolul spălării banilor în proporții deosebit de mari, este pericolul comiterii unor crime, inclusiv asasinat și așa mai departe.

■ **Lina Grău:** Având în vedere aceste lucruri care se întâmplă în planul democrației Republicii Moldova, cum vi se par declarațiile autorităților precum că țara ar continua parcursul european? Practicile care se aplică par să fie inspirate mai mult din Est, decât din Vest.

■ **Lilia Carasciuc:** Cu părere de rău, pe de o parte declarăm că suntem pro-europeni, pe de altă parte preluăm apucăturile țărilor cunoscute ca fiind dictatoriale. Și acest lucru arată că aceste declarații sunt ipocrite.

Pe de o parte se cer bani de la UE pentru a susține această țară, unde au loc fraude la o scară atât de mare, de pe altă parte este convenabil de avut un alt lider așa-numit pro-rus. Și astfel, populația este pusă în situația de a alege dintre un dictator așa-numit pro-european și care în realizate nu este așa și un altul care se auto-întitulează pro-rus și care tot nu aduce perspective bune pentru această țară.

Andrei Brighidin: Peste 90 la sută din ONG-uri ar putea fi reduse la tăcere

Expertul Fundației Est-Europene de la Chișinău, Andrei Brighidin, membru al grupului de lucru pentru elaborarea noii legi a organizațiilor necomerciale, spune că eventualele consecințe ale adoptării propunerilor venite de la Ministerul Justiției ar fi catastrofale pentru societatea civilă din Republica Moldova, care în proporție covârșitoare este finanțată din străinătate, dar și pentru climatul democratic din țară.

■ **Lina Grău:** Autoritățile tot mai des spun că societatea civilă nu-și înțelege corect rostul și rolul în societate și că aceasta ar fi de fapt politizată. Dvs. cum vedeți rostul și rolul societății civile într-o societate democratică?

■ **Andrei Brighidin:** Foarte frecvent se confundă activitatea asociațiilor obștești cu activitatea partidelor politice. Or, ele prin definiție sunt diferite. Partidele politice și concurenții electorali luptă pentru acaparea puterii. În cazul asociațiilor obștești acestea constituie ingrediente indispensabile ale unei societăți libere și democratice. Ori anume asociațiile obștești, prin implicarea acestora în activități politice, promovează și influențează concentrarea pe problemele reale, pe principii și ideologii, nu pe accesarea în politică.

Este important să menționăm că activitatea multor ONG-uri este politică prin definiție, aceasta fiind protejată de articolul 25 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice. Or, libertatea de

asociere nu poate fi disociată de libertatea opiniei, de libertatea de a participa liber la procesul decizional.

Unii ar putea să zică că deja avem prevederi care asigură dreptul cetățenilor de a participa în procesul decizional, inclusiv Codul electoral al Republicii Moldova, care prevede dreptul cetățeanului de a participa nestingherit la alegeri. Însă aici trebuie să atragem atenția că membrii Comitetului pentru drepturile omului au clarificat conținutul normativ și au spus că acest drept se aplică atât indivizilor în parte, cât și persoanelor care se asociază, inclusiv în forme organizatorico-juridice, adică asociații

obștești, instituții private, fundații și așa mai departe.

Prin urmare, orice încercare de a limita implicarea asociațiilor obștești în activități politice este contrară legislației internaționale în materie de drepturile omului. La fel și încercarea de a condiționa finanțarea asociațiilor obștești de neimplicarea acestora în politică. Or, acest termen este foarte vag și implicarea asociațiilor obștești în politică este protejată de legislația internațională în materie de drepturile omului.

Dacă e să vorbim despre finanțarea partidelor politice de către organizații necomerciale, acesta este un aspect care trebuie examinat separat. Interdicția finanțării din străinătate este prevăzută deja de Codul electoral al Republicii Moldova și de Legea cu privire la partidele politice. Nu înțeleg care ar fi raționamentul de a include această prevedere într-o nouă lege care reglementează activitatea organizațiilor necomerciale. Or, dacă se dorește înăsprirea sancțiunilor pentru partidele politice trebuie să fie operate amendamente în Codul electoral.

Prin urmare, asemenea restricții nu-și au locul într-o societate democratică. Mai ales că noi, membrii grupului de lucru care au lucrat la această lege, ne-am propus prin implicarea noastră să dezvoltăm un cadrul legislativ care să faciliteze dreptul la libertatea de asociere. Scopul acestui grup de lucru a fost să instituim prevederi simple de

înregistrare, să reducem posibilitatea de ingerință a Ministerului Justiției care există în prezent, să clarificăm care este relația dintre stat și asociațiile obștești, să eliminăm anumite prevederi discriminatorii, inclusiv față de persoanele cu dezabilități, față de non-cetățeni și altele. Și nu în ultimul rând am avut scopul de a ne asigura că acest cadru legislativ recunoaște libertatea de asociere și clarifică spectrul de drepturi pe care le au asociațiile obștești.

Am muncit împreună mult la acest proiect de lege care este acum pe masa Ministerului Justiției și sper că acest proiect nu va suferi modificări în sensul celor de limitare a libertății de asociere și a libertății asociațiilor obștești de a participa în procesul decizional și la administrarea treburilor publice, așa cum este prevăzut în legislația internațională la care Republica Moldova este parte.

■ **Lina Grău:** Din punctul Dumneavoastră de vedere, ce ar fi previzibil să se întâmple în cazul în care Ministerul Justiției va insista totuși asupra promovării acestor amendamente? Ce se va întâmpla cu societatea civilă din Republica Moldova?

■ **Andrei Brighidin:** Efectele unei asemenea inițiative vor fi dezastruoase. Asociațiile care desfășoară activități de educație civică și electorală, activități de abilitare a grupurilor dezavantajate să participe

la procesul electoral, sau activități de monitorizare a procesului electoral, ar putea fi reduse la tăcere.

În plus, vorbim și despre organizații care în perioada pre-electorală desfășoară activități de dezvoltare a capacității tuturor actorilor electorali. Și activitatea acestor organizații ar putea să fie periclitată. În formula actuală aceste prevederi ar putea să creeze bariere semnificative pentru organizațiile care militează pentru drepturile omului. Or, orice activitate de influențare a legislației, mă refer aici la activitate democratică care trebuie protejată într-o societate liberă, ar putea să fie periclitată.

Cu alte cuvinte avem în Republica Moldova o situație în care peste 90 la sută din organizațiile necomerciale beneficiază de finanțări de peste hotare, din afara țării, luând în considerare că în Republica Moldova nu există un mediu propice pentru finanțarea activității asociațiilor obștești.

Dacă aceste propuneri vor fi transformate în amendamente și ulterior votate, peste 90 la sută din organizațiile obștești, inclusiv cele care desfășoară activități de influențare a legislației, vor fi reduse la tăcere.

■ **Lina Grău:** De ce credeți să se încerce reducerea la tăcere a vocii critice din societate?

■ **Andrei Brighidin:** Pot doar să intuiesc de ce, pentru că nu

avem niște dovezi concrete. Dar urmează un an electoral, 2018, și probabil că în preajma acestui an electoral autoritățile și-ar dori să limiteze activitatea organizațiilor neguvernamentale, lăsând activitățile politice doar la latitudinea partidelor politice.

În acest sens vreau să precizez că raportorul special ONU cu privire la întrunirile pașnice și libertatea de asociere a clarificat în una din intervențiile sale că implicarea în activități politice nu este și niciodată nu trebuie să fie lăsată doar ca o prerogativă a partidelor politice. Persoanele, inclusiv cele asociate, au un drept fundamental de a se implica în administrarea treburilor publice. Pe lângă faptul că acestea canalizează discuția către aspecte ce țin de ideologie, promovează toleranța, facilitează dialogul dintre etnii, iar ca efect este o mai bună informare a cetățenilor vizavi de platformele diferitor concurenți.

Introducând asemenea prevederi am putea să avem ca efect eliminarea unor dezbateri esențiale pentru o societate liberă și democratică și acest lucru nu va contribui în niciun fel la avansarea democrației. Dimpotrivă – va marca viitoarele alegeri și climatul preelectoral în general de un mediu în care vocile critice sunt reduse la tăcere.

Sorin Ioniță: Mai este integrarea europeană o prioritate a Chișinăului?

Directorul Expert-Forum România, Sorin Ioniță, consultant al Consiliului Europei, Băncii Mondiale și UNDP pe Europa de Est și Balcani, semnaleză că Republica Moldova pare să se alinieze unui trend regional privind restricționarea libertăților civile, inclusiv de persecutare a societății civile incomode și a presei libere, trend cu inspirație din Federația Rusă și Belarus. Tot din legea Federației Ruse privind declararea drept agenții străini a ONG-urilor finanțate din străinătate pare să se inspire și inițiativa Ministerului Justiției de la Chișinău.

■ **Lina Grău:** În Republica Moldova în ultimul timp avem tot mai multe declarații din partea puterii sau a unor persoane afiliate puterii despre faptul că societatea civilă din Republica Moldova nu-și înțelege corect rolul, rostul și că ar face partizanat politic. Dvs. cum vedeți aceste aspecte? Și care este experiența României – care este rolul și rostul societății civile într-o societate democratică?

■ **Sorin Ioniță:** Ce spuneți dvs. nu se întâmplă doar în Republica Moldova, este un trend regional. Din fericire, România încă nu face parte din el. Dar avem atâtea alte exemple de la care este clar că se inspiră guvernării din Moldova și mai ales trollii lor. Aceștia se pare că își propun tăierea de la rădăcină a societății civile independente, centriste, pro-europene, adică a tuturor celor cei care lucrează la un proiect de modernizare și care nu sunt de acord să marșeze la un proiect de tip „Est”, în care o oligarhie conduce țara și toată lumea tace din gură.

Și atunci și legile parcă sunt inspirate tot de acolo – adică declararea tuturor ong-iștilor care nu convin drept agenți externi, pentru că, vezi doamne, se finanțează din străinătate. Păi, într-o țară ca Moldova de unde ai putea să te finanțezi dacă vrei să aduci Europa în Moldova?

Scopul declarat inclusiv de autorități este de a construi o agendă europeană – cu politici europene și cu stat de drept. Cine finanțează așa ceva? Agenții economici din Moldova? Altcineva din Est? Evident că finanțările pentru așa ceva pot veni doar din proiectele din Vest – ale Comisiei Europene sau ale altor donatori bilaterali.

Și atunci, dacă autoritățile văd în asta o problemă și consideră că toți acești ong-iști sunt agenți străini, atunci să facă opțiunea politică clară – că noi mergem în altă direcție.

Iar tacticile sunt simple și clare. Se creează o armată de trolli și vuvuzele care fac un scandal maxim în spațiul public să nu se mai înțeleagă nimic.

Poziția extremă pe care o are guvernarea, când încearcă să împingă împotriva opiniei publice noile legi electorale, este prezentată ca o chestie rezonabilă și atunci toată lumea care era la centru pare că este de fapt la o extremă, adică toată opinia publică decentă. Iar postacii se apucă să-i califice ca fiind extremiști, politizați și așa mai departe.

Atunci când reacționezi la schimbarea legii electorale nu înseamnă să ești politizat. Politizat este cel care candidează în alegeri. Însă cine se ocupă de chestiuni publice importante, de economia țării, de deficitul bugetar, de reformele din justiție nu înseamnă că este politizat, chiar dacă are o anumită părere care convine unui sau altui partid.

Dar acestea sunt lucruri atât de elementare încât nici nu cred că mai trebuie să le explicăm. Și cred că este o fățarnicie maximă să redeschidem discuțiile acestea pe care le aveam la începutul anilor 1990 – să ne mai întrebăm ce e societatea civilă și ce e un partid politic și care e diferența dintre ele.

■ **Lina Grău:** Ba din contra, impresia este că în Republica Moldova trebuie să se discute aceste lucruri...

■ **Sorin Ioniță:** Da, impresia este că mergem înapoi ca nivel de discuție, în loc să evoluăm.

■ **Lina Grău:** Exact. Și acum în Republica Moldova am ajuns să discutăm despre limita dintre atitudine, angajament civic și această

angajare politică care este invocată de către autoritățile cărora nu le convine poziția societății civile.

■ **Sorin Ioniță:** Tocmai asta este problema. Se pare că autorităților care sunt acum la putere nu le convine niciun fel de implicare care nu le cântă în strună.

Ce este societatea civilă este foarte clar – sunt niște oameni care se preocupă de chestiuni publice, de binele public, dar care nu se înscriu să candideze ca să ocupe locuri în Parlament sau în alte organe alese și nu trăiesc din bani publici, cel puțin ai Republicii Moldova.

Nici ministerele moldovene, nici primăriile nu au foarte multe fonduri pentru ONG-uri. Este o problemă dacă te finanțează Comisia Europeană, ești o organizație non-profit și te ocupi de exemplu de reforma legislativă? E o întrebare la care Guvernul trebuie să spună, cu subiect și predicat: „Da, ești agent străin, trebuie să-ți tăiem această sursă de finanțare”. Și atunci trebuie să se știe și la Bruxelles că în Moldova nu mai este o prioritate să existe experți independenți finanțați din fonduri europene.

Din câte știu eu, acești oameni care lucrează în societatea civilă nu candidează nici pentru Parlament, nici pentru consilii locale, deci nu sunt politicieni.

Dar, repet, mi se pare că redeschidem o discuție care ar trebui să se cheme „ABC-ul democrației”. Și eu credeam că prin 1992-1994 am rezolvat lucrurile acestea și le-am înțeles.

■ **Lina Grău:** Societatea civilă, după 1990 încoace, a fost de multe ori

singura voce limpede care s-a opus unor politici sau inițiative îndoielnice ale autorităților. De ce acum se vrea închiderea acestei voci care în cazul dat este una dintre puținele care se opun modificării sistemului electoral?

■ **Sorin Ioniță:** Dacă în ce ați spus adineauri includeți și presa, atunci cred că este adevărat. Presa, atâta cât mai este ea independentă în Republica Moldova, face și ea parte din societatea civilă și s-a opus și ea în destule momente. Apropo, această discuție este și despre presă, inclusiv pe partea de resurse. Pentru că nu poți să faci presă fără bani. Iar colonizarea integrală a discuției publice într-o țară te scoate din democrație.

De ce acum? Se pare că a enervat foarte tare această opoziție, cu argumente și o vizibilitate probabil mai mare decât planifica puterea, la proiectul de schimbare a legilor electorale. Această poziție s-a cuplat și cu criticile destul de apăsate făcute de Comisia de la Veneția. Am văzut că în Republica Moldova cuvintele au fost sucite pe dos, s-a interpretat că ce era critică e de fapt o laudă. A fost destul de flagrantă această încercare de a reinterpretă mesajul Comisiei. Critica nici măcar nu este voalată în raportul Comisiei, ci este pe față. Și atunci, ca să nu mai vină nimeni să spună cetățeanului că de fapt negrul e negru, și nu e alb, autoritățile și-au zis probabil că e mai bine „să le tragă ștecherul din priză”. E un plan destul de grosolan.

Mai sunt țări cu genul acesta de derivă – discutăm despre chestiuni similare în Ungaria, în Polonia. Dar totuși acolo nu s-a mers chiar atât de departe. Nu s-a ajuns până la intenția de a lua legi copy-paste de la Putin. Înțeleg că dl

Dodon era cu Putin, iar dl Plahotniuc, Guvernul, se opunea lui Putin? Eu așa înțelesesem, așa ni se prezentase piesa de teatru. Acum copiem legile lui Putin, cu societatea civilă agenți străini? Dacă acesta e planul, măcar să-l scrie în programul de guvernare, să știe lumea pentru ce votează de la bun început.

■ **Lina Grău:** Din experiența României, cât de vocală și de importantă este vocea societății civile?

■ **Sorin Ioniță:** În general este foarte importantă în democrație. Și eu, fiind român și trăind la București, mi se pare că nu este suficient de auzită și nu este suficient de gălăgioasă societatea civilă și nu putem face atâta cât am vrea.

■ **Lina Grău:** Dar dacă comparăm cu Republica Moldova?

■ **Sorin Ioniță:** Evident că în comparație cu Moldova, nu mai zic de Rusia, lucrurile stau incomparabil mai bine.

La noi societatea civilă a avut un rol foarte important de exemplu în ultima jumătate de an, de când a venit noua guvernare instalată în decembrie – a fost singurul lucru care a împins înapoi anumite inițiative proaste, menținerea agendei anticorupție – totul a depins de mobilizarea societății civile și a societății în general care a ieșit în stradă.

În ultimii ani și în Moldova, și în România, și în alte țări statul de drept e prioritar. De ce autoritățile vor să facă schimbarea legilor electorale? Vor să obțină un control al unei noi majorități și perpetuarea unui sistem fără stat de drept. Adică cel de acum din Moldova, unde statul de drept este

slab, justiția este subordonată și sunt arii care nu au fost atinse niciodată de justiție.

Dacă vă uitați dincoace, în România, chiar zilele astea este un scandalul monstru în care începe să fie anchetat liderul guvernării, Liviu Dragnea. Se pare că în România nu sunt zone de neatins de justiție și eu cred că este de bine, chiar dacă pentru unii pare haotic ce se întâmplă.

■ **Lina Grău:** Și este un proces la care a contribuit direct societatea civilă, prin atitudine.

■ **Sorin Ioniță:** E un proces natural și în care societatea civilă are un rol determinant. Pentru că fără sprijinul ei nu pot nici procurorii să-și facă treaba. Adică șefii lor îi vor „încăleca” până la urmă dacă aceste instituții

nu vor avea și un sprijin în societate. Atât în societatea înțeleasă larg, adică toți votanții, opinia publică pe care o vedem în sondaje, dar și o părtică mai organizată care să poată reacționa într-o formă mai tehnică când e cazul.

Eu cred că Republica Moldova chiar avea acum un milion de alte priorități pe agenda de asociere. Trebuiau discutate o grămadă de subiecte economice, unde trebuia implicare, unde trebuia întărită societatea civilă. Iar în loc să se discute asta s-a inventat această temă cu alegerile, s-a polarizat societatea și se face un „balet politic” absolut ineficient din punctul de vedere al integrării Republicii Moldova în UE. Asta numai dacă mai există obiectivul integrării europene la Chișinău.

Pentru că se pare că de un an de

zile pe nimeni nu interesează acest parcurs. Decât că din când în când mergem la Bruxelles să ne mai aprobe ăia niște bani. Doar pentru atâta vrem Europa? Restul de reforme nu ne interesează? A mai discutat cineva despre interconexiunile energetice, despre programele de dezvoltare rurală, ce să mai facem ca să ne aliniem la standardele europene? Ați văzut vreo discuție publică în Parlament, audieri cu societatea civilă pe aceste teme? Dar despre reforma justiției care e neterminată?

Era de așteptat ca de anul trecut încoace acestea să fie prioritățile. Când colo, se pare că se tot inventează teme-parazit, ca să aibă lumea de ce să se certe și apoi să ne enervăm și să le dăm în cap celor care spun că schimbarea sistemului electoral chiar e o temă falsă.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europeanizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.